

Како ли је поштеним антифашистима, ако негде у горњој хемисфери – како то верују они који су их протерали са власти, па онда с презиром испратили и на други свет – „искајавају“ грехе, а кад виде шта је данас *антифашистички покрет* у Србији? Мора бити да им то теже пада од самих искушења Пакла. То су били „људи од мермера“ који су видели и гулаге и суђења без бранилаца, дивили се и Маоу и Титу, имали снаге да разумеју и потребе Јалте и ходање по оштрици ножа у Заливу свиња, али – да ће доћи време када ће се колоне самопроглашеног антифашистичког покрета попуњавати од љубитеља „слободарских идеја“ америчких председника из периода *Pax Americana*

, политичара који у ружењу сопственог народа виде врлину, стратега који би дали део земље за мало беле шенгенске путовнице, љутих заступника растакања суверенитета сопствене националне државе, невладиних организација које се финансирају из „непрозирних фондова“ и редова геј-активиста, е – то у ту памет не иде.

А: шта је уопште и фашизам данас.

Да ли је могуће да су то оне маргиналне групе и повремени симпатизери које је кампања власти означила као највећи проблем, а које је – кад се све сабере и одузме – стрпала у исти џак са „алкатразом“, „ултрасима“, анархосиндикалистима, „образима“ и осталима који нису могли да се уздрже да пред носом председника Републике звижде широм Европе чувеној револуционарној песми *Марсељези*.

Али „када је реч о фашизму, међу научницима постоји нека врста прећутног договора да тај појам користе иако се претходно нису договорили шта он тачно обухвата. Зна се само да је његова природа компликована и нејасна, да се опире дефиницији и да је подложна битно различитим тумачењима“, објаснио је писац овогодишњег америчког бестселера *Либерални фашизам*

Јонах Голдберг. „Укратко речено, реч 'фашизам' или 'фашиста' данас је исто што је некада била реч 'јеретик'; њоме се постиже екскомуникација.“

Кад нам Голдберг овако каже, онда је лакше склопити и коцкице нашег мозаика. Јер, шта десетина хиљада из ТВ-дневника напаљених антифашиста зна о својим фашистима. Ништа више од фраза које су прошле кроз уста (плаћених) лобиста из невладиног сектора, хиперангажованих политичара и лењих медија које кабинетски „Пи-аРови“

Како се (анти)фашисти с наших дворова скривају иза фашисте из наших сокака?

Пише: Слободан Рељић

понедељак, 21 децембар 2009 03:35

опомињу еС-еМ-еС порукама и нервозним телефонским позивима да се не упуштају у „недопустиве играрије у јасној ситуацији“. То је наравно много опреза и превентивног ћутања, али недовољно знања и намере да се себи и другима објасни шта се стварно дешава око нас. Јер, ипак ће овде пре бити речи о слабо организованим малим групама које су друштвено значајне пре свега што најгласније испољавају годинама нагомилавани бес у друштву у коме се један по један канал затвара. То је неартикулисани протест против реалног стања. А то што у тој чорби има и криминала ништа не мења на суштини. Јер криминала неупоредиво више има у етаблираним друштвеним групама, које чувари реда могу видети са својим прозора. И неупоредиво друштвено опаснијег. А неконтролисани бес се са становишта постојећег система мора (и још увек може) спречавати, али свакако га је немогуће забранити. А и може ли се велики проблем решити *екскомуникацијом* малих група?

„Микролошки фашизам“, како Мишел Онфре назива стања тоталитарне свести у либертаријанској политици данашњег Запада, има код нас појавност која би се, парафразирајући наслов једног нашег филма, могло назвати „фашизмом из нашег сокака“. Он се испољава „у безначајним и сићушним приликама... у празнинама, пукотинама, међупросторима.“

Из несигурности режима формира се клима да су ти *други* (баш зато што су мали и неорганизовани!) велика опасност, да су они узрок наше беде, да се мора подузети све због виших циљева, треба суспендовати демократске процедуре, слободу говора... Та мимикрија потпуно брише границу између „фашиста“ и „антифашиста“. Средства су иста и последице извесне. И овде је проблем само са појмовима – како означити појаву. А то није мали проблем. Јер онај ко заузме позицију „антифашисте“ по систему хало-ефекта има, на прву лопту, подршку друштва које је деценијама учено да од фашизма црње појаве у људској историји није било. Што ће, као и све што се (зло)употребљава у друштвеним обрачунима у тешким временима, бити само условно тачно.

Јер, како се друштва *дедемократизују*, што је процес који криза убрзава – а који у старим означавањима јесте фашизација – мораће се или тражити ново име за то што настаје или покушати са старим појмовима. Али стари појмови су толико идеологизовани и напуњени искључивошћу, што историјски јесте легитимно дело победника из 1945. Фашизам је толико оцрњен да је свака комуникација с носиоцима тих идеја и решења – по дефиницији – искључена. Међутим, проблеми се гомилају. Шта је решење? Социјализам је сасвим скрајнут, а и оцрњен готово колико и фашизам. Либерализам, брат близанац социјализма (како је говорио Имануел Волерстин), испражњен је од свог основног садржаја. Оно што се тако зове у политичкој пракси има само термилошки везе с изворним садржајем – и првобитном идејом. Онемоћала демократија и либерализам испражњеног садржаја постали су

Како се (анти)фашисти с наших дворова скривају иза фашисте из наших сокака?

Пише: Слободан Рељић

понедељак, 21 децембар 2009 03:35

покриће за неограничени неморал у друштву, за економски терор мањине и систематско обесправљивање већине која се срозала до стања „сиротиње раје“, а богами се и лумпенпролетаријат полако множи. Јаз између оних који су богати и сиротиње – засад различито позициониране – никад није био тако велики. Никад у историји богати нису толико богатији од сиромашних.

Тоталитарност модерног друштва достигла је пројекције антиутопија (Орвелове, Хакслијеве) и у многим елементима контроле појединца надилази и фашизам и стаљинизам. Док су се ови држали бруталности и надзора у јавној сфери и економији, а у приватност појединаца улазили због застрашивања већине, данашња контрола потпомогнута донедавно непојмљивим технолошким изумима је дубоко и систематски ушла у приватност сваког појединца. И само је питање кад ће се кога извући на светлост. Наступа фашизам, као законито дете распојасаног капитализма, то је већ констатовано, а сада је питање које ће размере досећи и како ће бити – назван. Нешто што смо видели после Другог рата, а што је као ватра запалило масе без наде, био је перонизам у Аргентини. Криза је била локална, па је нађено ресурса који су Хуана и Евиту на крају претворило у циркузанте, јер тако изгледају сви такви лидери кад прође њихово време.

Док се људи на власти самоименују као антифашисти и неуморно јуре „фашисте из нашег сокака“ који су се концентрисали око стадиона и излазе на мање уличне демонстрације, озбиљни научници проблем виде као много слојевитији и компликованији: „Минуло је доба фашизма под шлемовима, под оружјем и у чизмама“, мисли француски филозоф Мишел Онфре. Само још „неке афричке земље и даље истрајавају на том застарелом узору, али фашизам више не прибегава тако грубим вештинама. *Лављи фашизам* са
д је уступио место
лисичијем фашизму
; то заслужује анализу.“

Фашизам је систем, законито настао у Западној Европи, као одговор на немогућност демократских система да разреше проблеме капитализма двадесетих и тридесетих година прошлог века. Подигнут је на дуготрајном и дубинском незадовољству народа, и – што се капиталистичке класе тиче – на отклону према „бауку комунизма“ који је кружио континентом и то озбиљно институционализован постојањем „прве земље социјализма“ на истоку Европе и Интернационале партија и покрета. Поједностављено речено, одговор буржоазија је био слично (недемократско) организовање. Није, после Првог светског рата, положај западних земаља био истоветан зато су и одговори били различити. Другачије су решење виделе поражена и унижена Немачка или победница

Како се (анти)фашисти с наших дворова скривају иза фашисте из наших сокака?

Пише: Слободан Рељић

понедељак, 21 децембар 2009 03:35

Француска. На један начин је решење у виду тоталитарног система стигло у Италију, на други у Немачку, на трећи у Шпанију. (Овде се нећемо бавити иначе, у неким сегментима, незанемарљивим разликама и последицама између Мусолинијевске идеологије и организације и национал-социјализма.)

Фашизам постаје велики друштвени играч тек кад изађе из мишје рупе. Кад се маргиналне групе уједине око једног лидера и первертоване „социјалистичке идеје“ – која нуди једнакост, правду и занимацију. Слобода се суспендује док се заврши обрачун са непријатељима. Док је Хитлер говорио по минхенским пивницама, уз звекет кригли и мирис киселог купуса на који се стављају баварске беле кобасице, био је очајник кога је болоо страشان ратни пораз у претходном рату. То је болело милионе Немаца, а на то се таложила беда, незапосленост и – хаос вајмарске демократије. Очај тражи решење. Али тек кад су Круп и крупни капитал препознали потенцијал који би могао да их спасе од беса гладних и неефикасности вајмарског система и да им обезбеди извесне послове – Адолф Хитлер постаје решење у капиталистичкој Немачкој. А и претња. Фашизам је велика опасност кад постане оквир за стварање „власти спаса“, која нема алтернативу.

Свет и данас углавном не сумња да о том покрету све зна на основу прича победника које су настале '45. И још увек се декламаторно заклинје да никад неће дозволити „повратак фашизма“. Као да је повратак неких друштвених неприлика питање нечије добре воље а не друштвено сврсисходног делања.

Методe се мењају а и другачије је паковање (бар засад?). Криза демократије опет тражи решења. Они који су спремни за „ново време“ и знају „трећи пут“ крећу у офанзиву – и за почетак, за оне друге смишљају се оптужбе које значе *екскомуникацију*. „Пљуни први“, засад је најважније правило. При том „ваља се“ употребити речи које су се све донедавно држале у боци: фашизам, нациста, геноцид, холокауст, фирер, а о монструмима и терористима да и не говоримо, јер то и бебе у „кико“ колицима знају. Важно је имати средства да неког обележите (медији су ту бр. 1, полицијска структура и судски систем наступају одмах после медијске припреме), а онда на миру можете да радите с посрнулом демократијом шта вам воља. „Људи се застрашују; терор се оправдава борбом против непријатеља претвореног у жртвеног јарца; мање се обуздава пут а више потчињавају душе... памети се обликују да више не мисле: ништа нарочито ново осим паковања...“, описује Онфре стање у мастрихтској Европи.

„Издаваштво и штампа служе исту бљутаву чорбицу; политичари на власти, свеједно да ли левичари или десничари, бране исти програм уз лажне разлике усклађене ради представе; владајућа мисао слави мисао владара; тржиште је закон у свим областима –

Како се (анти)фашисти с наших дворова скривају иза фашисте из наших сокака?

Пише: Слободан Рељић

понедељак, 21 децембар 2009 03:35

образовању, здравству, култури, наравно, али и у војсци и полицији; (...) странке, синдикати и скупштине учествују у олигархији и тако репродукују друштвено као истоветно; омаловажава се јавна употреба критичког ума у корист ирационалних логика комуникације – које финансијски конзорцијуми у монополистичком положају вешто претварају у позориште и за њих припремају сценографију“. Француски филозоф као да пише и о земљи „на брдовитом Балкану“ која покушава да се угура на пут за мастрихтску Европу. Још неколико речи: „Долази до свакодневне манипулације масама коју каналише телевизија; онемогућава се сваки мало јачи стваралачки покрет у корист религије потрошње, итд.“ Објави се пут „за бољи живот“, што није ништа друго него већ пожутела разгледница Европске заједнице и – тако се стиче право да нам се у име тог ради свашта. Тако оглашен пут, који се осветљава магловитим појмовима као што су „стране инвестиције“, „гринфилд пројекти“, „претприступни фондови“ – не сме се у јавности звати ни мајавелизмом. А камоли „либералним фашизмом“.

Али ни она оригинална појава фашизма у првој половини прошлог века није била одмах означена као нешто против чега се друштво „мора борити свим средствима“. Ево једне епизоде из тог доба: „Римски геније у лику Мусолинија, највећег живог законодавца, показао је многим народима како се може одолети претњи социјализма и указао на пут којим народ може да иде када је храбро вођен. Увођењем фашистичког режима, Мусолини је поставио смернице за све земље које се директно боре против социјализма“, говорио је фебруара 1933. Винстон Черчил. Али, не није он био усамљени љубитељ „римског генија“ у земљи колевци либерализма, подсећа Лучано Канфора, писац значајне књиге „Демократија – историја једне идеологије“. Стари Лојд Џорџ је знао да је државни апарат који је створио фашизам „највећа друштвена реформа савременог доба“. Ни лабуристи, тада у опозицији, нису били гадљиви према том „достигнућу“: „Ја видим само два начина борбе [против незапослености], а један од њих је већ осмислио Мусолини: јавни радови или помоћ [...] Кад бих ја био диктатор урадио бих исто што и Мусолини“ (лидер Лабуристичке партије Лендсбери).

А готово да је заборављено да се модерни тоталитаризам у западном свету није прво појавио у Италији, нити у Немачкој, већ у Сједињеним Америчким Државама и то још током Првог светског рата.

Јер „како би се другачије могла описати земља у којој је основано *прво министарство пропаганде* у модерном свету; политички затвореници су малтретирани, премлаћивани, шпијунирани, а хиљаде њих су биле утамничене само зато што су се усудили да изразе своје мишљење; национални вођа је оптуживао странце и имигранте да у амерички крвоток убризгавају 'отров издајништва'; листови и часописи су били затварани због тога што су се усудили да критикују владу; готово сто хиљада владиних агената-пропагандиста послато је 'међу

Како се (анти)фашисти с наших дворова скривају иза фашисте из наших сокака?

Пише: Слободан Рељић

понедељак, 21 децембар 2009 03:35

народ' не би ли канџијом изнудили подршку за режим и рат у који је тај режим ушао; професори универзитета су приморавали своје колеге да се заклинју на 'верност домовини'; готово 250.000 професионалних насилника добило је законско овлашћење да застрашују и премлаћују незадовољнике и 'колебљивце'; водећи уметници, писци и сликари посвећивали су своја дела прозелитизацији владе“ (по Голдбергу).

То се збивало иза оне чувене изјаве председника Вудроа Вилсона (1. април 1917), кад се он спремао да прилично незаинтересовани амерички народ уведе у Први светски рат: „Поведите овај народ у рат, и он ће одмах заборавити да постоји нешто што се зове толеранција. За ратовање је потребна бруталност и безобзирност, и дух безобзирне бруталности ће продрети у саму срж нашег националног живота – заразиће Конгрес, судове, полицајце на дужности, човека на улици.“

Из земље чију је демократију Монтескије дигао до звезда фашизам није ишчезао с окончањем рата. И није ту од великог значаја чињеница да земља која ће се четири деценије после Другог светског рата одлучити на установљавање Музеј холокауста у Вашингтону није у доба кад су се стварали услови за холокауст показивала бог зна какво разумевање за процес а ни довољан опрез: истраживање *Student Opinion Survey of America* децембра 1938.

(после „Кристалних ноћи“, дакле) показује да је велика већина студената (68,8%), дакле обавештене друштвене елите, веровала „да Америка не треба да прихвата јеврејске избеглице у великом броју“. Али већ

макартизам,

хистерија која се ширили земљом после Другог рата, леп је пример колико демократско устројство – кад се опет појавила „црвена опасност“ – олако диже руке од изражавања слободног мишљења, другачијих идеја, људских права.

У утемељној модерној критичкој теорији већ се стигло до тезе о опасности да се фашизују они који се декларативно залажу за ликвидацију фашизма. То само на први поглед изгледа парадоксално. „Да ли је Бил Клинтон био фашистички председник?“, пита се Голдберг. „Сигурно да је веровао у примат емоција и премоћ сопственог интелекта. Сипао је лажи као из рукава и није се ни обзирао. Диктаторски је презирао правила и имао изврстан смисао за демагошке позиве. Био је посвећеник Трећег пута и предано се залагао за кенедијевску 'нову политику'. Био је својеврстан упијач за идеје и емоције либерализма. Али, он није човек који се одликовао идеологијом, нити је испољавао нека јасна начела – а то је неопходно за фашизам.“ Међутим живот иде даље и већ „његовој супрузи, Хилари, не недостају ни идеологија ни начела. Она верује у 'опште добро', иако, разуме се, није фирер, нити то њено 'опште добро' отворено позива на расну чистоту. Нема међутим никакве сумње у то да своју визију црпе из истог оног

Како се (анти)фашисти с наших дворова скривају иза фашисте из наших сокака?

Пише: Слободан Рељић

понедељак, 21 децембар 2009 03:35

ваздашњег инстинкта и жеље да се друштву наметне ред, да се створи једна свеобухватна органска заједница, да се забораве сва трвења и све недоумице из прошлости и да се сваки појединац смести у заштитну постељицу државе. И то је политичка религија, једно ажурирано социјално јеванђеље – где се мањи значај придаје самом јеванђељу а већи значај социјали – и све се то изговара благим, умиритељским тоном и уз непрестано позивање на визију сарадње и природног заједништва.“ Ако ћемо да у овој слици тражимо сенке „америчког узора“ у нашој актуелној стварности – онда је ово стање, чини се, ближе добу Била Клинтона.

Проблем са причом о фашизму је и то што је она после 1945, у иначе озбиљним јавностима, толико поједностављена и практично се своди на Немце-монструме који су делали пре америчке и совјетске окупације Немачке. Као да је фашизам копиле непознатог порекла а не законито дете западне демократије, којој је тридесетих година XX века требао неко јак и озбиљан ко би социјализму и комунистима показао зубе.

Фашизам није ни једноставна, банална, нити друштвено неутемељена појава. Слом у Волстриту прошлог октобра, рецесија, неизбежно поређење са 1929. и са друштвеним последицама које су проистекле из Велике депресије у свету отварају низ тешких питања. Она се засад покрећу на маргинама науке, спорта, културе. Управо је у току велика „антифашистичка“ кампања и расправа у англосаксонским медијима о Мартину Хајдегеру, по многима најважнијем и најутицајнијем филозофу XX века. Повод је појава превода на енглески књиге *Heidegger: The Introduction of Nazism Into Philosophy* професора са Универзитета у Паризу Емануела Фаја (*Emmanuel Faye*); □

књига је иначе на француском објављена још 2005. Француз захтева да се Хајдегерови списи, због његове неспорне везе с нацизмом, „прогласе за говор мржње. А библиотеке, да више на класификују Хајдегерову сабрану дела као филозофију, него као прилоге за историју нацизма.“

Хајдегер је, поједностављено речено, био критичар модерног технололизованог друштва и западне филозофије на којој се то друштво подигло. Мислио је да се та традиција мора превазићи и да је неизбежно нанова промишљати природу људске егзистенције. И, проблем је, као што је приметио угледни амерички филозоф Ричард Рорти, „што ви не можете читати већину значајних савремених филозофа ако изузмете Хајдегерову мисао“. Хајдегерова критика западне мисли и технологије, без обзира што се „мирис дима из крематоријума“ (Рорти) провлачи „кроз странице његових књига“, дубоко је уграђена у разне области – од архитектуре, психологије и књижевне теорије а и „незаобилазна је инспирација најутицајнијим интелектуалним покретима XX века“.

Како се (анти)фашисти с наших дворова скривају иза фашисте из наших сокака?

Пише: Слободан Рељић

понедељак, 21 децембар 2009 03:35

Иначе, слични примедбе су деценијама стављају и једном од најзначајнијих правних теоретичара и филозофа права Карлу Шмиту. А кад се крене тим путем онда је под то лако подвести и чувену „Пропаст Запада“ Освалда Шпенглера, оштрог критичара корумпираности западне демократије и бриљантног мислиоца, који је то дело стварао под утицајем Ничеа и Гетеа. Наравно, свако подастирање милионских жртава, суманутих ликвидација, планетарних разарања водиле су овакве расправе у Њорсокак и пред тим су се разум и рационалне расправе повлачила. Али и ово што се сад дешава око Хајдегера показује да то не води решењу.

Трагова мисли и дела фашизма може се наћи на разним меридијанима и разним подручјима живота – од маркетинга и спин-доктора, преко тајних служби, до друштвених организација. Зато није само неправедно, него и друштвено неделотворно организовати велику потеру за маргиналним групама и неадаптираним појединцима. Довољно је у њиховом случају инсистирати на јавном реду и миру. И ту, развојно гледано, друштвено могу бити неупоредиво проблематичнији организатори велике потере, хајкачи, нетолерантни „добри момци“, безгранични љубитељи религије прогреса и оптимизма без покрића, „демократи“ којима демократија није довољно добар оквир за решавање све тежих проблема, „либерални фашисти“ и поседници капитала којима може пасти да ум да је свако спашавање капитала оправдано.

Неки обрасци терају на размишљање: „Вреди указати и на опседнутост здрављем и разне њу-ејџ кампање, од рата против пушења, до опсесивне заокупљености правима животиња и уздизања органске хране на скоро божански пиједестал. Нико не спори да је све то производ културне и политичке левице. Међутим, мало је оних који су спремни да се суоче са чињеницом да је реч о рециклираној моди: Хајнрих Химлер је био осведочени активиста за права животиња и агресивни промотер алтернативне медицине, тј. 'природног исцељења'. Рудолф Хес, Хитлеров заменик, залагао се за хомеопатију и биљне лекове. Хитлер и његови саветници посвећивали су сате и сате дискусијама о потреби да се цела нација усмери на пут вегетаријанства што би, како су говорили, био најбољи одговор на нездравост коју промовише капитализам. Звучи морбидно, али је тачно да се управо у Дахауу налазила највећа истраживачка лабораторија за алтернативну и органску медицину.

У многим аспектима, нацистичке антипушачке кампање и кампање за унапређење јавног здравља претходиле су данашњим крсташким походима против безвредне хране, хидрогенизованих масти и сличних ствари. У једном приручнику Хитлерјугенда писало је да 'исхрана није приватна ствар' - што је мантра коју ћемо срести и данас. (...) За нацисте је органска исхрана била нераскидиво повезана са питањима социјалне правде“ (из „Либералног фашизма“ Џона Голдберга).

За друштва која све дубља и све свеобухватнија криза притишће као сан из кога се задуго нећемо моћи отргнути, а која осим што проповедају сасвим неутемељени оптимизам и безусловну веру у „бољу будућност“ и, логично, траже и жртвеног јарца – црнило старог фашизма би се врло брзо могло потрошити. А онда није невероватно да ће многи перспективни лидери мало „реда, рада и дисциплине“ видети као пут из хаоса кризе? Колико ће демократских друштава у скорој будућности налазити симптоме неподношљиве хаотичности „вајмарског синдрома“ у својим свакодневицама? Потрошило смо протеклих деценија неолиберализам и неоконзервативизам, а шта *нео* нас још може снаћи? Неосоцијализам (за који оптужују Барака Обаму понекад) или *лисичији фашизам*?

Зато није мудро веровати да су 1945. формилисане вечне друштвене истине. И што се пре одустане од бесомучног лепљења фашистичких етикета као облика сигурне екскомуникације, то ће се друштва слободније понашати и њихова шанса да проналазе решења су већа. Коначно решење је тајна која је резултанта међуутицаја до којих политичка памет обично не допире. А и да их схвати она су толико далеко да је то у практиковању политике – бесконачност.